

Дворський Владислав

здобувач рівня PhD

ЗВО «Міжнародний науково-технічний університет імені Академіка Юрія Бугая»

dvorskyi24@outlook.com

ORCID — 0009-0007-4674-6958

Пономаренко Микола

Здобувач рівня PhD ЗВО «Міжнародний науково-технічний університет імені Академіка Юрія Бугая»

деміка Юрія Бугая»

nyky@ukr.net

ORCID 0009-0004-8596-3822

Верхуша Олександр

здобувач рівня PhD

ЗВО «Міжнародний науково-технічний університет імені Академіка Юрія Бугая»

verkhusha85@gmail.com

ORCID — 0009-0005-4289-8554

АНАЛІЗ ЕКОНОМІЧНИХ КРИЗ НА ПІДПРИЄМСТВАХ: ВІД КЛАСИЧНИХ ТЕОРІЙ ДО ІННОВАЦІЙНИХ РІШЕНЬ

Dvorskyi Vladyslav

candidate for the PhD level

Institution of Higher Education «International Scientific and Technical University named

after Academician Yury Bugai»

dvorskyi24@outlook.com

ORCID — 0009-0007-4674-6958

Ponomarenko Mykola

candidate for the PhD level

Institution of Higher Education «International Scientific and Technical University named

after Academician Yury Bugai»

nyky@ukr.net

0009-0004-8596-3822

Verkhusha Oleksandr

candidate for the PhD level

Institution of Higher Education «International Scientific and Technical University named

after Academician Yury Bugai»

verkhusha85@gmail.com

ORCID — 0009-0005-4289-8554

ANALYSIS OF ECONOMIC CRISES AT ENTERPRISES: FROM CLASSICAL THEORIES TO INNOVATIVE SOLUTIONS

Анотація. Стаття присвячена комплексному аналізу економічних криз на підприємствах, що виникають внаслідок різних внутрішніх і зовнішніх факторів, які впливають на їх стабільність і конкурентоспроможність. Автор розглядає полісемантичний характер поняття «криза», аналізуючи його в контексті різних наукових дисциплін і підходів. Особливу увагу приділено дуалістичному підходу до кризи, де вона розглядається як явище, що одночасно несе в собі загрози і можливості для розвитку. У статті наведено ретроспективний огляд підходів до вивчення кризових явищ, починаючи з циклічного підходу, який трактує кризу як природний етап еко-

номічного циклу, до сучасних системно-синергетичних методологій, які розглядають кризу як передумову самоорганізації та розвитку підприємства. Проведений аналіз літературних джерел підтверджує необхідність інтеграції різних підходів для комплексного антикризового управління на підприємствах. У роботі також визначено невирішені аспекти проблеми, включаючи ранню діагностику криз, інтеграцію антикризових інструментів і вплив цифровізації на кризові процеси. У статті акцентовано на важливості гнучких і адаптивних моделей діагностики, здатних ефективно реагувати на швидкі зміни бізнес-середовища. Наукова новизна полягає у пропозиції алгоритму дій для діагностики кризового стану підприємств, що базується на визначенні та аналізі ключових параметрів, які відображають економічне здоров'я бізнесу. Автор підкреслює необхідність глибокого розуміння специфіки кожного підприємства для успішного антикризового управління та потенційного використання кризових явищ для досягнення нових вершин розвитку. Різноманітність трактувань цього терміну свідчить про його комплексність і багатоаспектність, що вимагає особливої уваги до конкретизації змісту поняття не лише в економічному контексті, але й на рівні підприємств, підкреслює актуальність даної теми.

Ключові слова: економічна криза, підприємство, антикризове управління, діагностика кризи, самоорганізація, системно-синергетичний підхід, бізнес-середовище, адаптивні моделі.

Abstract. The article is devoted to a comprehensive analysis of economic crises at enterprises arising as a result of various internal and external factors that affect their stability and competitiveness. The author examines the polysemantic nature of the concept of «crisis», analyzing it in the context of various scientific disciplines and approaches. Special attention is paid to the dualistic approach to the crisis, where it is considered as a phenomenon that simultaneously carries threats and opportunities for development. The article provides a retrospective review of approaches to the study of crisis phenomena, starting from the cyclical approach, which interprets the crisis as a natural stage of the economic cycle, to modern system-synergistic methodologies, which consider the crisis as a prerequisite for self-organization and development of the enterprise. The conducted analysis of literary sources confirms the need to integrate various approaches for complex anti-crisis management at enterprises. The work also identifies unresolved aspects of the problem, including early diagnosis of crises, integration of anti-crisis tools, and the impact of digitalization on crisis processes. The article emphasizes the importance of flexible and adaptive diagnostic models capable of responding effectively to rapid changes in the business environment. The scientific novelty consists in proposing an action algorithm for diagnosing the crisis state of enterprises, based on the definition and analysis of key parameters that reflect the economic health of the business. The author emphasizes the need for a deep understanding of the specifics of each enterprise for successful anti-crisis management and the potential use of crisis phenomena to achieve new heights of development. The variety of interpretations of this term indicates its complexity and multifacetedness, which requires special attention to specify the meaning of the concept not only in the economic context, but also at the level of enterprises, underlines the relevance of this topic.

Key words: economic crisis, enterprise, anti-crisis management, crisis diagnosis, self-organization, system-synergistic approach, business environment, adaptive models.

JEL codes: F13, F53, K33.

Постановка проблеми. Економічна криза на підприємстві є складним явищем, яке характеризується порушенням стабільності функціонування компанії. Вона виникає внаслідок різних внутрішніх і зовнішніх факторів, що впливають на фінансовий стан, продуктивності конкурентоспроможність підприємства.

Для ефективного аналізу та подолання кризи важливо застосовувати різноманітні підходи та методи дослідження, які дозволяють глибоко розуміти її причини, наслідки та шляхи вирішення. Полісемантичний характер поняття «криза» обумовлений його широким застосуванням у різних наукових дисциплінах. Різноманітність трактувань цього терміну свідчить про його комплексність і багатоаспектність, що вимагає особливої уваги до конкретизації змісту поняття не лише в економічному контексті, але й на рівні підприємств. У наукових колах існує теза про дуалістичне сприйняття кризи, що виражається у двох основних підходах: конструктивному та деконструктивному. Така різниця в підходах цілком обґрунтована онтологією самого терміну, який у перекладі з грецької означає «рішення», «поворотний момент», «наслідок» або «кінець». Додатково, в китайській мові ієрогліфи 危机, що позначають кризу, символізують як небезпеку, так і можливість.

Поглиблене розуміння кризи в економічному контексті почало формуватися наприкінці ХІХ — на початку ХХ століття, коли вивчення цієї проблематики зосереджувалося на макрорівні. Й. Шумпетер, зокрема, підкреслював, що кризові процеси, «творчо» руйнуючи економічні системи, водночас створюють передумови для виходу з найкритичніших фаз економічного циклу. У другій половині ХХ століття фокус досліджень був розширений на мікрорівень, що призвело до збільшення кількості публікацій у цій галузі. Контент-аналіз наукових джерел дозволив уточнити дуалістичні підходи на основі ключових змістовних акцентів.

Проведений аналіз є важливим для розробки інноваційних рішень у сфері управління кризами на підприємствах, що ґрунтуються як на класичних, так і на сучасних підходах до цієї проблеми.

Аналіз досліджень і публікацій. У сучасних умовах дослідження кризових явищ на підприємствах займає ключове місце в економічній науці, що підтверджується численними науковими роботами. У своїй монографії Ареф'єва О.В. та Прохорова Ю.В. [1] надають комплексний аналіз антикризового фінансового управління підприємством. Вони підкреслюють важливість системного підходу до управління кризами, зокрема фінансовими, для забезпечення стабільного функціонування підприємств. Дубинська О.С. [2] у своєму дослідженні зосереджується на причинах виникнення кризових явищ у виробничо-організаційних системах підприємств. У її роботі акцентовано увагу на необхідності глибокого аналізу внутрішніх і зовнішніх факторів, що сприяють виникненню криз, для розробки ефективних механізмів регулювання. Жадько А.О. [3] вивчає поняття «криза» на підприємстві, підкреслюючи необхідність ідентифікації причин її виникнення як одного з визначальних факторів успішності підприємницької діяльності. Це дослідження вказує на важливість своєчасного виявлення кризових процесів для запобігання негативним наслідкам. Кухта П.В. [4] розглядає кризи, їхні причини та наслідки, вказуючи на комплексність і багатофакторність цього явища. У своїй роботі автор акцентує на необхідності аналізу як внутрішніх, так і зовнішніх чинників для розробки стратегій подолання криз. Топій І.І. та Кондрат І.Ю. [6] пропонують теоретичний підхід до трактування поняття «криза» та виокремлюють основні особливості цього явища. Вони підкреслюють багатогранність кризи як економічного феномену та необхідність її дослідження на рі-

зних рівнях управління. У працях Теплюк М.А. і Шапран О.А. [5] розглянуто сутнісне наповнення інновацій та подальшого розвитку підприємств.

Методика дослідження. Було використано метод по підбору та систематизація літературних джерел, зроблено контент-аналіз літератури, а також здійснено критичний аналіз та узагальнення результатів, що дозволяє забезпечити всебічний і систематичний підхід до аналізу літературних джерел, що дозволяє створити глибоку та обґрунтовану теоретичну оглядову статтю.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми.

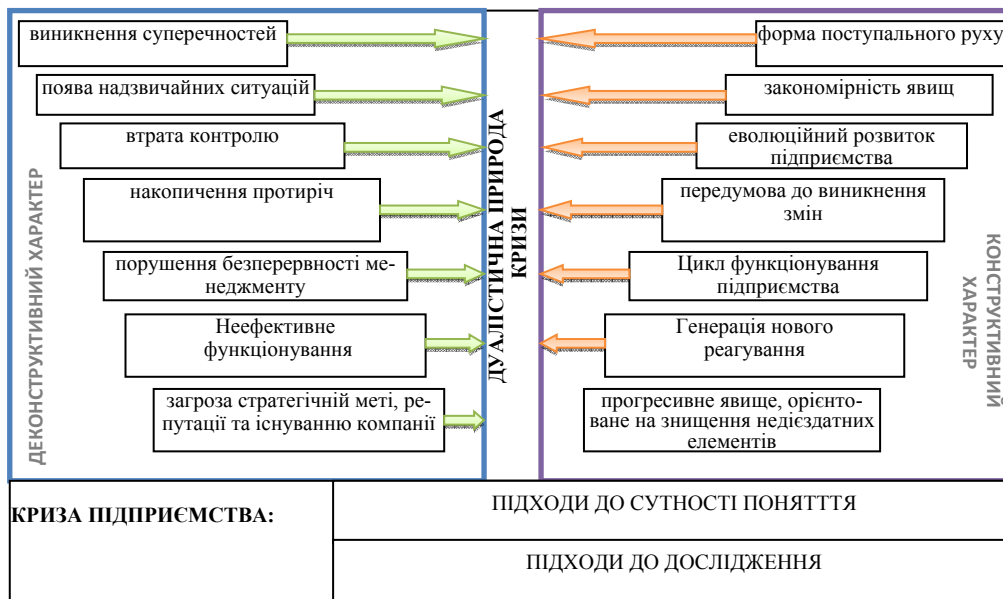
Враховуючи значний прогрес у вивченні кризових явищ на підприємствах, існує низка невирішених проблем, які потребують подальшого дослідження. По-перше, недостатньо зрозумілими залишаються тригери кризових явищ на мікрорівні, що включає складність у визначенні специфічних внутрішніх факторів, які можуть сигналізувати про наближення кризи, а також обмеженість методів для ранньої діагностики таких ситуацій. По-друге, інтеграція різних підходів до антикризового управління в єдину ефективну систему залишається викликом. Питання щодо об'єднання фінансових, організаційних і стратегічних інструментів для комплексного подолання кризових явищ потребує подальшого вивчення. Також існує необхідність у розробці динамічних, адаптивних моделей антикризового управління, здатних ефективно реагувати на швидкі зміни в сучасному бізнес-середовищі, що наразі є недостатньо дослідженим аспектом.

Крім того, недооцінений вплив людського фактору на виникнення та подолання кризових ситуацій вимагає глибшого аналізу. Зокрема, важливим є дослідження взаємодії між мотивацією працівників, організаційною культурою та кризовими процесами, а також управління змінами і стресовими ситуаціями в колективі під час кризи. Ще однією малодослідженою областю є вплив цифровізації на кризові процеси в бізнесі. Зростаюча роль цифрових технологій створює нові ризики і можливості, проте специфічні кризи, спричинені цифровізацією, та методи їх подолання досі залишаються недостатньо вивченими. Всі ці аспекти вказують на необхідність поглибленого дослідження і розробки нових підходів до управління кризами на підприємствах.

Метою статті є всебічне дослідження причин та наслідків кризових явищ на підприємствах, а також аналіз існуючих підходів до їх подолання. Стаття спрямована на узагальнення класичних теорій криз, з одного боку, і оцінку сучасних інноваційних рішень, з іншого, з метою розробки ефективних стратегій антикризового управління, які могли б забезпечити стійкість і розвиток підприємств в умовах нестабільного економічного середовища.

Виклад основного матеріалу. У багатьох дослідженнях висловлюється думка, що різноманітність підходів до визначення кризи свідчить про те, що вона як об'єкт антикризового управління на підприємствах ще не отримала остаточного визначення в економічній теорії. Автор приєднується до позиції науковців, які синтезують її деконструктивні та конструктивні аспекти, залежно від сукупності причин, що її викликають. Доцільно акцентувати увагу на такому: якщо двоїста природа кризи розкривається у багаточисельному спектрі публікацій, то підходи до її дослідження на сьогодні чітко не ідентифіковані та не впорядковані у науковому просторі. Ретроспективний аналіз дозволив встановити, що історично першим підходом до дослідження кризи в економічному контексті був циклічний підхід (рис. 1), який ґрунтується на об'єктивно закономірному періо-

дичному виникненні кризи як однієї з фаз відтворювального циклу у процесі функціонування економічної системи будь-якого рівня підприємства.



Умові позначення: - авторське впорядкування

Рис. 1. Онтологія кризи підприємства та типологізація підходів до її дослідження

Джерело: Додовнено автором

В ході проведеного аналізу було визначено підхід, орієнтований на аналіз впливу поведінки економічних суб'єктів на процеси подолання кризи, її тривалість і масштаб, як суб'єктно-об'єктний. У працях багатьох учених підкреслено, що криза викликає у суб'єктів економічної діяльності стан невпевненості та почуття невідкладності дій. Зіткнення з надзвичайними ситуаціями та загострення суперечностей змушують економічні суб'єкти діяти в умовах відсутності чітких орієнтирів. Тобто, будь який переломний момент вимагає швидкого та адекватного реагування, порівнюючи кризу з випробуванням, яке підприємство повинно витримати для зміцнення своїх позицій на ринку. У межах даного підходу особливу увагу приділяють тривалості кризи (короткостроковій, середньостроковій, затяжній), її інтенсивності та масштабності. Тобто, в наукових джерелах наголошується на важливості ідентифікації параметрів кризи та прогнозування її розвитку. Поведінкові дії аналізуються в різних контекстах: залежно від часового аспекту кризи (превентивні, реактивні), за цільовими установками (попередження кризи, усунення наслідків) і за характером дій (захисні, відновлювальні).

Підкреслимо, що розвиток системно-синергетичної методології та її застосування в різних галузях науки сприяли формуванню нового підходу до аналізу кризи, в рамках якого вона розглядається як об'єктивна передумова розвитку

підприємства, що відіграє конструктивну роль у процесах його самоорганізації. Згідно з цим підходом, підприємство постійно зазнає впливу внутрішніх і зовнішніх факторів (флуктуацій), що відхиляють його параметри від рівноважного стану. Наростання масштабів і кількості таких флуктуацій може призвести економічну систему до точки біфуркації — критичного моменту, після якого можливий перехід на якісно новий рівень впорядкованості.

В авторському розумінні, діагностика кризового стану — це процес оцінки параметрів, які відображають «економічне здоров'я бізнесу», з подальшим порівнянням їх з критичними інтервальними значеннями, що сигналізують про наявність кризи в ІТ-компаніях. Для обґрунтування параметрів, що характеризують «економічне здоров'я ІТ-бізнесу», автором було використано метод анкетування. Це було зроблено з метою забезпечення максимальної об'єктивності у виборі ключових параметрів, а також для оптимізації їх кількості, що сприяє зручності та простоті практичного використання розробленої методики (рис. 2).



Рис. 2. Алгоритм дій для діагностування кризового стану підприємств

Джерело: Доповнено автором

Отже, зазначимо, що для кожного виду діяльності доцільно ідентифікувати адаптивні алгоритми дій для діагностування кризового стану підприємств, які в свою чергу доцільно розділити на кілька ключових етапів.

Кожен етап включає конкретні дії, спрямовані на виявлення та оцінку факторів, які можуть сигналізувати про наближення кризи або її початок:

– Визначення параметрів оцінки — необхідно визначити ключові параметри, які будуть використовуватися для оцінки стану підприємства. До них можуть належати фінансові показники, рівень забезпеченості персоналом, зрілість бізнес-процесів, структура клієнтської бази, ділова активність тощо. Важливо врахувати специфіку галузі та особливості конкретного підприємства.

– Після визначення параметрів оцінки необхідно зібрати відповідні дані, що може включати фінансову звітність, інформацію про ринок, результати опитувань працівників і клієнтів, дані про конкурентів та інші релевантні джерела інформації.

– Аналіз зібраних даних — де на цьому етапі проводиться аналіз зібраних даних з метою визначення тенденцій і можливих відхилень від нормального функціонування підприємства. Порівняння фактичних показників з критичними інтервалами значень дозволяє виявити потенційні ризики та проблеми.

– Оцінка рівня кризового стану — проводиться на основі проведеного аналізу здійснюється оцінка рівня кризового стану підприємства. Якщо фактичні показники суттєво відхиляються від критичних значень, це може свідчити про наявність або наближення кризи.

– Формулювання висновків і рекомендацій, тобто після оцінки стану підприємства формулюються висновки щодо його «економічного здоров'я». Якщо виявлені ознаки кризи, розробляються рекомендації щодо подальших дій, спрямованих на усунення проблем і стабілізацію ситуації.

– Прийняття рішень і моніторинг — це заключний етап включає прийняття управлінських рішень на основі отриманих висновків і рекомендацій. Важливо також встановити систему моніторингу для регулярної оцінки стану підприємства, що дозволить оперативно реагувати на можливі зміни та запобігати повторному виникненню кризових ситуацій.

Дискусійні положення. Не зважаючи на наявність значного наукового доробку, варто відзначити, що у діагностиці кризового стану підприємств, виникає кілька дискусійних положень, які варто розглянути для глибшого розуміння та подальшого розвитку цього напрямку, зокрема:

Суб'єктивність вибору параметрів оцінки, тобто одним із ключових дискусійних моментів є суб'єктивність у виборі параметрів, які використовуються для діагностики кризового стану підприємств. Хоча існують загальновизнані фінансові та нефінансові показники, їх значимість може відрізнятися залежно від специфіки галузі, розміру підприємства та інших факторів. Це піднімає питання про необхідність стандартизації або адаптації методології для різних умов.

Критичні інтервальні значення. Тобто, визначення критичних інтервальних значень для параметрів оцінки також є дискусійним. В різних економічних умовах, для різних галузей або типів підприємств ці значення можуть суттєво відрізнятися.

Взаємозв'язок між кризою та розвитком. Оскільки, деякі підходи розглядають кризу як негативне явище, якого слід уникати, тоді як інші бачать у ній можливість для адаптації та подальшого розвитку. Визначення кризи лише як негативного явища може обмежити розуміння її потенційно конструктивної ролі в процесах самоорганізації та оновлення підприємства.

Вплив зовнішніх факторів. Питання щодо ролі зовнішніх факторів у виникненні та розвитку кризи також є предметом дискусій. З одного боку, зовнішні фактори (економічні, політичні, соціальні) можуть суттєво впливати на стан підприємства і спричиняти кризу. З іншого боку, важливо розглядати внутрішні механізми адаптації та управління, які можуть або запобігти кризі, або значно пом'якшити її наслідки.

Методи подолання криз. Останнім, але не менш важливим, є питання вибору ефективних методів подолання кризових ситуацій. Дискусії точаться щодо того, чи краще зосередитися на короткострокових заходах, спрямованих на негайну стабілізацію, чи на довгострокових стратегіях, що сприяють глибоким структурним змінам і запобіганню майбутнім кризам.

Розгляд цих дискусійних положень допомагає краще зрозуміти складність діагностики кризового стану підприємств і сприяє розвитку ефективніших підходів до управління кризами.

Висновки. Висновок щодо дослідження діагностики кризового стану підприємств підсумовує важливість системного підходу до вивчення цього явища та наголошує на ключових аспектах, які потребують особливої уваги. Діагностика кризового стану є критичним інструментом для забезпечення стійкості та конкурентоспроможності підприємства в умовах постійних змін і ризиків. Для успішної діагностики кризового стану важливо використовувати комплексний підхід, який враховує фінансові, організаційні, ринкові та інші показники. Такий підхід дозволяє отримати всебічну оцінку стану підприємства та своєчасно виявляти ознаки наближення кризи. Процес діагностики повинен бути гнучким і адаптивним, щоб враховувати особливості конкретного підприємства та зовнішнього середовища, в якому воно функціонує. Суб'єктивний вибір параметрів і критичних інтервалів значень підкреслює важливість глибокого розуміння специфіки кожного бізнесу. Криза не завжди є виключно негативним явищем; у деяких випадках вона може стимулювати розвиток, інновації та структурні зміни. Визнання конструктивного потенціалу кризових ситуацій може допомогти підприємствам не лише вижити в умовах кризи, але й використати її для досягнення нових вершин. Важливою умовою успішного подолання кризи є своєчасна і адекватна реакція керівництва на виявлені проблеми. Затримка в прийнятті рішень або невірні обрані стратегії можуть погіршити ситуацію та призвести до серйозніших наслідків. Регулярна оцінка стану підприємства та моніторинг ключових показників є необхідною умовою для своєчасного виявлення кризових тенденцій і запобігання їх розвитку.

Таким чином, діагностика кризового стану підприємств є багатогранним процесом, який вимагає комплексного, гнучкого та системного підходу. Ефективне використання діагностичних методик сприяє не лише подоланню криз, але й підвищенню стійкості та конкурентоспроможності підприємств у довгостроковій перспективі

Література

1. Ареф'єва, О. В., & Прохорова, Ю. В. (2011). *Антикризове фінансове управління підприємством: монографія*. Львів: Українська академія друкарства.

2. Дубинська, О. С. (2009). Дослідження причин виникнення кризових явищ у виробничо-організаційній системі підприємства. *Стратегія і механізми регулювання промислового розвитку: збірник наукових праць*, (с. 164-175). Донецьк: ІЕП НАНУ.
3. Жадько, А. О. (2009). Поняття «кризи» на підприємстві та необхідність ідентифікації її причин як визначальний фактор успішності підприємницької діяльності. *Вісник Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини*, (1), 58-63.
4. Кухта, П. В. (2012). Кризи, їх причини та наслідки. *Ефективна економіка: електронне наукове фахове видання*, (10). URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1439>
5. Теплюк М. А. Шапран О.А. Оцінювання рівня інноваційного розвитку підприємства в контексті інтеграції науки та бізнесу. Збірник наукових праць «Стратегія економічного розвитку України». No 46, 2020 рік, стор 100-115 DOI: <https://doi.org/10.33111/sedu.2020.46.100.115>
6. Топій, І. І., & Кондрат, І. Ю. (2013). Теоретичний підхід до трактування поняття «криза» та виокремлення притаманних їй особливостей. *Економічний простір*, (71), 84-91.
7. Polishchuk, Y., Tepluk, M., Horbov, V., Ivashchenko, A., Tereshchenko, O., & Lavreniuk, V. (2024). Ukrainians in Poland and Ukraine: is the war crisis able to change patterns of financial behaviour. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*, 4(57), 457–472. <https://doi.org/10.55643/fcaptop.4.57.2024.441>
8. Riepina I., Tepluk M., & Dziuba D. (2024). The impact of entropic processes on glocalization development of enterprises in the context of digitalization. *Modeling the development of the economic systems*, (2), 229–234. <https://doi.org/10.31891/mdes/2024-12-30>
9. Tepluk, M. A., & Fomenko, B. O. (2024). GLOCAL DEVELOPMENT: STAKEHOLDER COLLABORATION IN REGIONAL ECOSYSTEMS TO SUPPORT MOBILE BUSINESS. *Strategy of Economic Development of Ukraine*, 53, 34–49. <https://doi.org/10.33111/sedu.2023.53.034.049>
10. Inna Riepina, Mariia Tepluk and Halyna Yamnenko. 2022 Chapter 12. The Mainstream Transformation of Ideas into Breakthrough Innovations Recent Trends in Business and Entrepreneurial Ventures. DOI: <https://doi.org/10.52305/KZZV1105>.

References

1. Arefieva, O. V., & Prokhorova, Yu. V. (2011). *Antykryzove finansove upravlinnia pidpriemstvom: monohrafiia*. Lviv: Ukrainska akademiia drukarstva.
2. Dubynska, O. S. (2009). *Doslidzhennia prychnyn vynyknennia kryzovykh yavyshch u vyrobnycho-orhanizatsiinii systemi pidpriemstva. Stratehiia i mekhanizmy rehuliuвання promysloвого rozvytku: zbirnyk naukovykh prats*, (s. 164-175). Donetsk: IEP NANU.
3. Zhadko, A. O. (2009). *Poniattia «kryzy» na pidpriemstvi ta neobkhdnist identyfikatsii yii prychnyn yak vyznachalniyi faktor uspishnosti pidpriemnytskoi diialnosti. Visnyk Umanskoho derzhavnoho pedahohichnoho univertsytetu imeni Pavla Tychyny*, (1), 58-63.
4. Kukhta, P. V. (2012). *Kryzy, yikh prychnyny ta naslidky. Efektyvna ekonomika: elektronne naukove fakhove vydannia*, (10). URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1439>
5. Tepluk M. A. Shapran O.A. *Otsiniuvannia rivnia innovatsiinoho rozvytku pidpriemstva v konteksti intehratsii nauky ta biznesu. Zbirnyk naukovykh prats «Stratehiia ekonomichnoho rozvytku Ukrainy»*. No 46, 2020 rik, stor 100-115 DOI: <https://doi.org/10.33111/sedu.2020.46.100.115>
6. Topii, I. I., & Kondrat, I. Yu. (2013). *Teoretychnyi pidkhdid do traktuvannia poniattia «kryza» ta vyokremлення pry tamannykh yii osoblyvostei. Ekonomichniyi prostir*, (71), 84-91.

7. Polishchuk, Y., Tepliuk, M., Horbov, V., Ivashchenko, A., Tereshchenko, O., & Lavreniuk, V. (2024). Ukrainians in Poland and Ukraine: is the war crisis able to change patterns of financial behaviour. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*, 4(57), 457–472. <https://doi.org/10.55643/fcaptop.4.57.2024.4414>
8. Riepina I., Tepliuk M., & Dziuba D. (2024). The impact of entropic processes on glocalization development of enterprises in the context of digitalization. *Modeling the development of the economic systems*, (2), 229–234. <https://doi.org/10.31891/mdes/2024-12-30>
9. Tepliuk, M. A., & Fomenko, B. O. (2024). Glocal development: stakeholder collaboration in regional ecosystems to support mobile business. *Strategy of Economic Development of Ukraine*, 53, 34–49. <https://doi.org/10.33111/sedu.2023.53.034.049>
10. Inna Riepina, Mariia Tepliuk and Halyna Yamnenko. 2022 Chapter 12. The Mainstream Transformation of Ideas into Breakthrough Innovations Recent Trends in Business and Entrepreneurial Ventures. DOI:<https://doi.org/10.52305/KZZV1105>.